

Lapse õiguste konventsioon

Juurdepääs: üldine
8. märts 2017.a
Originaal: inglise keel
Mitteametlik tõlge eesti keelde*

Lapse Õiguste Komitee

Lõppjärelused Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta**

I. Sissejuhatus

1. Komitee arutas Eesti kombineeritud teist kuni neljandat perioodilist aruannet (CRC/C/EST/2-4) oma 2167. ja 2169. kohtumisel (CRC/C/SR. 2167 ja 2169), mis peeti 17. ja 18. jaanuaril 2017, ning võttis oma 2193. kohtumisel, mis peeti 3. veebruaril 2017, vastu järgmised lõppjärelused.

2. Komitee tunnustab osalisriiki kombineeritud teise kuni neljanda perioodilise aruande esitamise ja kirjalike vastuste eest küsimuste nimekirjale (CRC/C/EST/Q/2-4/Add.1), mis võimaldasid paremini mõista lapse õiguste olukorda osalisriigis. Komitee avaldab rahulolu konstruktiivse dialoogi üle osalisriigi valdkondadeülese delegatsiooniga.

II. Osalisriigi poolt kasutusele võetud meetmed ja saavutatud tulemused pärast eelmist aruandlust

3. Komitee tervitab osalisriigi edusamme mitmetes valdkondades, sealhulgas laste kaasamist relvakonfliktidesse käsitleva lapse õiguste konventsiooni fakultatiivprotokolli ratifitseerimist 2014. aastal, samuti teiste lapse õigustega seotud seadusandlike, institutsionaalsete ja sisuliste meetmete kasutusele võttu pärast eelmist aruandlust.

III. Peamised tähelepanekud ja soovitused

A. Rakendamise üldmeetmed (artiklid 4, 42 ja 44 (6))

Seadusandlus

4. Komitee tervitab uue lastekaitseseaduse vastuvõtmist, mis jõustus 1. jaanuaril 2016, kui olulist sammu, tugevdamaks veelgi lapse õiguste poliitikat ja strateegiaid

* Eestikeelse tõlke korrigeerimisse panustas olulisel määral Lastekaitse Liit.

** Vastu võetud Komitee seitsmekümne neljandal istungjärgul (16.01-3.02.2017)

osalisriigis. Siiski teeb komiteele muret, et puudu on meetmed lastekaitseaduse hindamiseks, sealhulgas asjaomaste määruste regulaarse hindamise kaudu, samuti ei ole välja arendatud määruste rakendamise mõju hindamise süsteemi. Eriti teeb komiteele muret, et seadusega ei ole kohaselt sätestatud kohaliku omavalitsuse kohustust luua lastekaitsetöötaja ametikoht.

5. Komitee soovib kehtestada vajalikud määrused ja teha ka eelarvelised eraldised kehtivate seadusandlike meetmete, sealhulgas lastekaitseaduse tulemuslikuks rakendamiseks. Samuti soovib komitee, et osalisriik reguleeriks täiendavalt kohalike omavalitsuste kohustusi lastekaitsetöötajate ametikohtade loomise osas.

Terviklik poliitika, strateegia ning koordineerimine

6. Komitee tervitab erinevaid lapse õigustega seotud poliitikaid ja programme, mis on vastu võetud peale viimast ülevaadet, sealhulgas laste- ja perede arengukava 2012–2020, samuti lastekaitse nõukogu moodustamine 2016. aastal, mille ülesanne on riikliku lastekaitse poliitika eesmärkide seadmine ja nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste koordineerimine. Siiski on komitee mures selle üle, et osalisriigil puudub terviklik valdkondadevaheline lapse õiguste poliitika, mis tagaks, et kõik riiklikud poliitikad ja programmid vastavad konventsioonile.

7. Komitee soovib, et osalisriik:

(a) tugevdaks lastekaitse nõukogu ministriumide ülest mandaati, et tagada nõukogule piisavad õigused kõigi konventsiooni rakendamise seotud tegevuste valdkondadeülesel, riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil koordineerimisel ning tagaks selle tõhusaks toimimiseks vajalike inim-, tehniliste- ja rahaliste vahendite olemasolu;

(b) arendaks terviklikku lastepoliitikat, mis hõlmaks kõiki konventsiooniga kaetud valdkondi ning kindlustaks eri valitsusasutuste vahelise koordineerimise ja vastastikuse täiendamise, ning et selle pinnalt arendataks välja strateegia koos rakendusosaga, mida toetaks piisav hulk inim-, tehnilisi- ja rahalisi vahendeid.

Eelarve-eraldised

8. Komitee on jätkuvalt mures selle üle, et seadusandlus, strateegiad ja poliitikad ei ole seotud rahaliste vahendite detailse jaotamisega. Komiteele teeb täiendavalt muret:

(a) konventsiooni kõigi sätete rakendamiseks eraldatavate rahaliste vahendite tervikliku analüüsi- ja seiresüsteemi jätkuv puudumine nii riigi kui kohalikul tasandil

(b) üldsuse piiratud osalemine eelarveprotsessides;

(c) struktuurilise kohandamise ja kärpemeetmete jätkuv mõju lapse õigustele majanduskriisijärgsel perioodil.

9. Juhindudes üldisest kommentaarist nr 19 (2016) avaliku sektori eelarvestamine lapse õiguste tagamiseks, soovib komitee, et osalisriik:

(a) võtaks kasutusele lapse õigusi arvestava lähenemise riigieelarve ja kohalike omavalitsuste eelarvete välja töötamisel, luues seiresüsteemi lastele suunatud eelarvehendite jaotamise ning kasutamise üle. Samuti peaks osalisriik

kasutama seiresüsteemi, et hinnata, kuidas mis tahes valdkonna investeeringud teeniksid kõige paremini laste huve ja tagama, et mõju lastele oleks hinnatud;

(b) **kindlustaks läbipaistva ja kaasava eelarvestamise avaliku dialoogi kaudu, seda eriti laste ning valitsusväliste organisatsioonidega, kes töötavad lapse õiguste nimel, ning nõuetekohase aruandekohustuse ametivõimudele, kes töötavad kohalikul ja riiklikul tasandil;**

(c) **viiks läbi kärpemeetmete mõjuhindamised valdkondades, mis on otseselt ja kaudselt lapse õigustega seotud.**

Andmete kogumine

10. Komitee tervitab erinevate meetmete vastuvõtmist, et täiustada statistiliste andmete kogumist, töötlemist ja avaldamist, eriti juhtumikorralduse andmebaasi STAR loomise kaudu. Siiski on murettekitav, et:

(a) konventsiooni kõiki valdkondi puudutavat statistikat laste kohta ei avaldata iga-aastaselt koos regulaarse statistikaga;

(b) peavoolustatistika ei hõlma lapsekeskseid andmeid;

(c) kättesaadavaid andmeid hoitakse erinevates andmebaasides, mis ei ole omavahel ühendatud.

11. **Juhindudes üldisest kommentaarist nr 5 (2003) rakendamise üldmeetmete kohta, kordab komitee oma eelmist soovitusi (CC/C/15/Add.196, paragrahv 10 (a) ja (b)) ja soovib täiendavalt, et osalisriik:**

(a) **töötaks välja tervikliku, konventsiooni kõiki valdkondi hõlmava teabesüsteemi;**

(b) **koguks ja avaldaks peavoolustatistikas piisavalt lapsekeskseid andmeid;**

(c) **võtaks statistilise informatsiooni määratlemisel, kogumisel ja levitamisel arvesse mõistelist ning meetodilist raamistikku, mis on sätestatud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Ülemvoliniku Ameti aruandes nimega *Inimõiguste Indikaatorid; mõõtmise ja rakendamise juhised* (2012).**

Sõltumatu järelevalve

12. Komitee tervitab fakti, et 2011. aastal sai õiguskantsler lasteombudsmani pädevuse ja et nende uute funktsioonide toetuseks loodi nõuandev kogu, kuhu kuuluvad erinevate noorteorganisatsioonide esindajad. Siiski on komitee mures selle üle, et kuigi on käimas läbirääkimised, et akrediteerida inimõiguste edendamise ja kaitse riiklike institutsioonide staatusega seotud põhimõtteid (Pariisi põhimõtted), ei ole õiguskantsler/ lasteombudsman hetkel täielikult vastavuses Pariisi põhimõtetega ja lapsed ei ole piisavalt teadlikud iseseisva kaebeõiguse teostamise võimalusest.

13. **Juhindudes üldisest kommentaarist nr 2 (2002) sõltumatute inimõiguste institutsioonide rolli kohta, soovib komitee, et osalisriik:**

(a) **tagaks lasteombudsmani institutsiooni sõltumatuse, sealhulgas rahastamise, mandaadi ja oskusliku personali/professionaalse personali kaudu, et tagada täielik vastavus Pariisi põhimõtetele;**

(b) **võtaks tarvitusele vajalikke meetmeid, et suurendada lasteombudsmani kui laste õiguste järelevalve põhilise institutsiooni**

nähtavust ja selgitaks lapsesõbralikul viisil asjaomaste kanalite kaudu (sealhulgas vene keelt kõneleva elanikkonna hulgas) lapse võimalusi kaebeõiguse teostamiseks;

(c) otsiks võimalusi teha sellega seoses tehnilist koostööd muu hulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Ülemvoliniku Ameti (OHCHR) ja UNICEF-iga.

Levitamine, teadlikkuse tõstmine ja koolitus

14. Komitee tervitab lepinguosalise riigi toetust valitsusvälistele organisatsioonidele konventsiooni sisu levitamisel laste ja täiskasvanute seas ning selle sisu osas läbi viidud koolituste puhul, samuti lasteombudsmani sellealaseid pingutusi. Siiski on komitee mures selle üle, et konventsiooni levitamine ei ole süstemaatiline ja ühiskonna teadlikkus konventsioonist on jätkuvalt ebapiisav.

15. Komitee soovib, et osalisriik:

(a) tugevdaks pingutusi konventsiooni levitamiseks ja viiks läbi regulaarseid koolitusi kõigile ametirühmadele, kes töötavad laste heaks või lastega, sealhulgas kohtunikele;

(b) kindlustaks, et konventsioon oleks kättesaadav lapsesõbralikus versioonis eesti ja vene keeles, ning integreeriks konventsioonilase õppe kõigi haridustasemete õppekavadesse kuni kõrghariduseni;

(c) levitaks regulaarselt konventsiooni sätteid raadios, televisioonis ning sotsiaal- ja muus meedias ning viiks läbi teadlikkuse tõstmise programme, sealhulgas kampaaniaid.

Koostöö kodanikuühiskonnaga

16. Komitee võtab teadmiseks osalisriigi teabe, et mittetulundusühingud osalevad aruteludes, otsuste tegemises ja lapse õiguste alase seadusandluse koostamises; peamiselt vanemluse, hariduse ning lapsendamise seotud küsimustes. Sellest hoolimata on komitee mures, et nende mittetulundusühingute, kes pakuvad riigi nimel teenuseid, rahastamine on peamiselt projektipõhine ja ettearvamat, mis mõjutab nende tegevuse jätkusuutlikkust negatiivselt.

17. Komitee kordab oma eelmist soovitusi (CC/C/15/Add.196, paragrahv 18) ja soovib täiendavalt, et osalisriik looks tõhusa mehhanismi, et süstemaatiliselt kaasata kodanikuühiskonda ja lapse õiguste valdkonnas tegutsevaid mittetulundusühinguid lapse õigustega seotud seaduste, poliitikate ning programmide arendamise, rakendamise, jälgimise ja hindamise.

B. Lapse definitsioon (art. 1)

18. Võttes teadmiseks, et üldine laste abielude arv on minimaalne (nii 2015. kui ka 2016. aastal 5 registreeritud juhtumit), valmistab komiteele siiski muret asjaolu, et Eesti perekonnaseaduse kohaselt on 15-aastastel ja vanematel lastel lubatud erandjuhtudel abielluda..

19. Komitee soovib, et osalisriik vaataks üle oma seadusandluse, et kindlustada minimaalseks abiellumiseaks nii tüdrukutel kui ka poistel 18 aastat ja võtaks

tarvitusele kõik vajalikud meetmed laste abielude kõrvaldamiseks kooskõlas osalisriigile konventsioonist tulenevate kohustustega.

C. Üldised põhimõtted (artiklid 2, 3, 6 ja 12)

Lapse huvid

20. Komitee tervitab lapse huvide põhimõtte lisamist 2016. aastal jõustunud lastekaitseadusesse. Siiski on komitee mures, et seadusandlusprotsessis ja kohalike lapse õigustega seotud algatuste puhul ei viida läbi mõjuhindamist lapse huvide väljaselgitamiseks ning metodoloogilisi juhiseid lapse huvide hindamiseks ei ole piisavalt.

21. Juhindudes üldisest kommentaarist nr 14 (2013) lapse õigus tema huvide esikohale seadmisele, soovib komitee, et osalisriik tugevdaks oma pingutusi kindlustamiseks, et seda õigust võetaks asjakohaselt arvesse ja tõlgendataks ning kohaldataks järjekindlalt kõigis seadusandlikes, haldus- ja kohtumenetlustes ning -otsustes, aga ka kõigis asjakohastes poliitikates, programmides ja projektides, millel on mõju lastele. Sellega seoses kutsub komitee osalisriiki üles välja töötama protseduurid ja kriteeriumid, mis oleks juhisteks kõigile asjaomastele võimukandjatele igas valdkonnas lapse huvide väljaselgitamisel ja sellele otsuse tegemisel kohase kaalu andmisel.

Lapse arvamuse austamine

22. Komitee märgib, et riiklikus seadusandluses sätestatakse, et 10-aastase või vanema lapse peab ära kuulama teda puudutavate otsuste tegemisel ja kohus võib samuti ära kuulata noorema lapse. Siiski on komitee mures, et tegelikkuses kalduvad kohtunikud ära kuulama vaid neid lapsi, kes on vanemad kui 10-aastased. Märkides ära, et lastel on võimalus oma arvamust väljendada noortekeskustes ja osaluskogudes osaledes, on komitee siiski mures, et osalisriigi lapsed tunnevad sageli, et nende arvamusel ei ole riiklikul tasemel mingit tähtsust.

23. Juhindudes oma üldisest kommentaarist nr 12 (2009) lapse õiguse kohta olla ära kuulatud/lapse õigus olla ära kuulatud, soovib komitee, et osalisriik:

(a) võtaks tarvitusele meetmed kindlustamiseks seaduste tõhusa rakendamise, et lapse õigus olla alati vastavalt enda küpsusastmele ära kuulatud on tunnustatud kõigis valdkondades;

(b) töötaks välja töövahendid, mis aitaks tagada, et kui viiakse läbi konsultatsioone avalikkusega riikliku poliitika kavandamisel, siis on nende puhul tagatud piisavalt laialdane ning sisulist osalemist võimaldav kaasamine, sealhulgas laste endiga konsulteerimine teemadel, mis neid mõjutavad;

(c) viiks läbi programme ja teadlikkust tõstvaid tegevusi, et edendada laste mõtestatud osalemist peres, kogukonnas ja koolides, sealhulgas õpilasesindustes, pöörates erilist tähelepanu haavatavas olukorras olevatele lastele.

D. Kodanikuõigused ja -vabadused (artiklid 7, 8 ja 13–17)

Sünni registreerimine, nimi ja kodakondsus

24. Komitee tervitab 2015. aastal tehtud muudatusi kodakondsuse seaduses, mis annavad osalisriigis sündinud määramata kodakondsusega lastele Eesti kodakondsuse.

Siiski on komitee mures, et need muudatused ei kohaldu määramata kodakondsusega lastele vanusegrupis 15–18 aastat. Komitee on samuti mures, et vähem tähelepanu pööratakse kodakondsuseta lastele, kes on jõudnud riiki rändekontekstis, osaliselt seetõttu, et puudub terviklik protseduur isiku kodakondsusetuse väljaselgitamisel.

25. Võttes arvesse säästva arengu eesmärki 16.9, et kindlustada õiguslik identiteet kõigi jaoks, sealhulgas sünni registreerimine, soovib komitee osalisriigil tungivalt:

(a) **kiirendada määramata kodakondsusega lastele naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmist vanusegrupis 15–18 aastat;**

(b) **kehtestada kodakondsusetuse määramise menetluskord nende kodakondsuseta isikute jaoks, kes jõuavad osalisriiki rändekontekstis;**

(c) **täiendavalt tugevdada tehnilist abi nimetatud soovitude rakendamiseks, muu hulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Pagulaste Ülemvoliniku Ametist (UNHCR) ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lastefondist (UNICEF).**

E. Laste vastu suunatud vägivald (artiklid 19, 24 (3), 28 (2), 34, 37 (a) ja 39)

Kehaline karistamine

26. Komitee kiidab heaks selgesõnalise laste kehalise karistamise keelu, mis on sätestatud 2016. aastal jõustunud lastekaitseeaduses. Siiski on komitee mures, et soosiv suhtumine kehalisse karistamisse on endiselt Eesti ühiskonnas domineeriv ning et vanematel on ebapiisavad teadmised vägivallavabadest ja positiivsetest kasvatusviisidest.

27. Juhindudes oma üldisest kommentaarist nr 8 (2006) kehalise karistamise kohta, soovib komitee, et osalisriik jälgiks lastekaitseeaduse vastava sätte rakendamist ja tugevdaks üldsuse teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, et soodustada positiivseid, vägivallavabasid ja lapsi kaasavaid kasvatusviise kõikides eluolukordades.

Seksuaalne ärakasutamine ja kuritarvitamine

28. Komitee tervitab laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise eest käsitleva Euroopa Nõukogu konventsiooni (Lanzarote konventsiooni) ratifitseerimist 2016. aastal. Siiski on komitee mures, et laste seksuaalse kuritarvitamise esinemissagedus Eestis on kõrge, samal ajal kui avastamise määr on madal ning toetusteenuste olemasolu ja kättesaadavus on ebapiisav.

29. Juhindudes üldkommentaarist nr 13 lapse õigus kaitsele igasuguse vägivalla eest, soovib komitee, et osalisriik:

(a) **viiks läbi teadlikkuse tõstmise tegevusi, et võidelda seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise ohvriks langenud laste häbimärgistamise vastu ning kindlustaks kättesaadava, usaldusväärse, lapsesõbraliku ja tõhusa kanali sellistest rikkumistest teavitamise jaoks;**

(b) **kindlustaks piisavate programmide ja poliitikate välja töötamise, et ennetada, ravida ning taas-integreerida lapsohvreid kogu osalisriigis.**

Lapse õigus kaitsele igasuguse vägivalda eest

30. Komitee märgib, et vaatamata kodanikuühiskonna organisatsioonidega koostöös läbi viidud projektidele ja seminaridele koolivägivalda vähendamiseks, sealhulgas „Kiusamisest vabaks!“ metoodika, on komitee siiski mures, et 22% osalisriigi koolilastest on olnud kiusamise ohvrid ning õiguskantslerile laekub jätkuvalt palju kaebusi kiusamise kohta. Komitee väljendab täiendavalt muret, et „Kiusamisest vabaks!“ metoodikal on rakendamisprobleemid, sealhulgas väga piiratud tõhus järelevalve ning osadel juhtudel kooli juhtkonna liiga vähene toetus.

31. Komitee soovib, et osalisriik võtaks ette vajalikud sammud, et hinnata kiusamisvastaste programmide tulemuslikkust ja tugevdaks meetmeid, mis on vastu võetud kõigi kiusamise ning ahistamise viiside vastu võitlemiseks, näiteks õpetajate, koolipersonali ja õpilaste võimekuse parandamine mitmekesisusega toimetulemisel ja konfliktide lahendamisel ning laste osalemise kindlustamine kiusamise vähendamisele suunatud algatustes.

F. Perekeskkond ja asendushooldus (artiklid 5, 9–11, 18 (1) ja (2), 20 ja 21, 25 ja 27 (4))

Perekeskkond

32. Komitee on mures lastekaitsetöötajate vähesuse üle osalisriigis. Samuti on komitee mures selle üle, et vanemate hooldus- ja suhtlusõigusega seonduvate küsimuste lahendamiseks ei ole liikmesriigi kohtutes tagatud organiseeritud ja ühetaolisel viisil nõustamis- ja lepitusteenused ning samuti pole need tagatud kõigile taskukohase hinnaga. Komitee jagab täiendavalt naiste diskrimineerimise likvideerimise komisjoni muret (CEDAW/C/EST/CO/5-6, paragrahvid 38 ja 39), et vabaabielus olevad naised ja nende lapsed võivad lahkumineku korral ilma jääda küllaldasest majanduslike õiguste kaitsest ja et ebapiisavad meetmed lapse elatistrahha sissenõudmisel toovad kaasa suure hulga mehi, kes jätavad oma elatise maksmise kohustuse täitmata.

33. Komitee soovib, et osalisriik kindlustaks, et kõigis kohalikes omavalitsustes oleks piisav arv lastekaitsetöötajaid ning et hooldus- ja suhtlusõiguse vaidlustes oleks liikmesriigi kohtutes tagatud nõustamis- ja lepitusteenused organiseeritud ning ühetaolisel viisil kõigile taskukohase hinnaga kättesaadavad. Samuti soovib komitee, et osalisriik vaataks üle oma kehtiva õigusliku režiimi, mis puudutab abielu ja perekondlikke suhteid, et suurendada olemasolevat õiguslikku kaitset vabaabielus olevatele naistele ja nende lastele ning et sätestaks rangemad meetmed lapse elatistrahha sisse nõudmiseks.

Perekondade taasühinemine

34. Komitee on mures, et välismaalaste seadus ei kehtesta õiguslikku alust elamisloa taotlemiseks välismaalasele, kellel on alaealine laps, kes elab Eestis alalise elamisloa alusel või on Eestis elav Eesti kodanik.

35. Komitee soovib, et osalisriik muudaks välismaalaste seadust, et sätestada õiguslik alus elamisloa taotlemiseks, kui isiku laps elab Eestis elamisloa alusel või kodanikuna.

Perekondlikust keskkonnast ilma jäänud lapsed

36. Tervitades märkimisväärseid edusamme, mis on osalisriigis tehtud asutustes elavate laste osakaalu vähendamise osas, on komitee jätkuvalt mures, et:

(a) perekonnast eraldatud laste asenduskodusse paigutamine on endiselt levinud ja hooldusperede arv on viimasel ajal vähenenud;

(b) kohalikud omavalitsused täidavad puudulikult oma kohustusi eestkostetasutustena asenduskoduteenusel viibivatele lastele. Rahastamine on sageli ebapiisav ja teenuse standardid puudulikud. Kahes kolmandikus asenduskodudes ei arvestata seadusega sätestatud piirangut, et igas peres peaks olema maksimaalselt 6 last;

(c) vähemalt üks viiendik lastest, kes viibivad perekonnast eraldamise tõttu turvakodudes, on olemasolevate andmete kohaselt alla 3-aastased, samal ajal kui turvakodud ei ole piisavalt reguleeritud ja laste suhtarv töötajate kohta on liiga kõrge, ning seadusega ei ole sätestatud lubatud suhtarvu maksimumi;

(d) Perekonnas hooldamine, sealhulgas otsused pere sobivuse kohta, ei ole riiklikul tasandil piisavalt reguleeritud ja hooldusperedele pakutav väljaõpe ei ole piisav;

(e) Seadusandlus ei reguleeri ettevalmistust asendushoolduselt elluastumiseks ja järelhoolduseks, sealhulgas asendushoolduse pakkujate, kohalike omavalitsuste ja riigi seotud kohustusi.

37. Juhtides osalisriigi tähelepanu laste asendushoolduse juhiste (vt peaassamblee resolutsioon 64/142, lisa), soovib komitee, et osalisriik:

(a) toetaks ja soodustaks võimaluse korral laste perepõhist hooldust ning tugevdaks asendushoolduse süsteemi, sealhulgas perekonnas hooldamist, sugulaste juurde paigutamist ja eestkoste seadmist lastele, kes ei saa oma perega koos olla, eesmärgiga täiendavalt vähendada laste asutustesse paigutamist, sealhulgas lühiajaliseks viibimiseks, seda eriti alla 3-aastaste laste puhul;

(b) looks asenduskoduteenus standardi ja rahastamismudeli, mis kataks laste esmased vajadused ja tagaks nõuetele vastavuse, mis puudutab laste suhtarvu töötaja kohta kõigis asenduskodudes;

(c) tagaks laste hooldusperedesse ja asutustesse paigutamise perioodilise järelevalve, aga ka piisava regulatsiooni perekonnas hooldamise ja hooldusperede koolituse kohta ning regulaarse ja küllaldase järelevalve nimetatud hoolduse kvaliteedi üle;

(d) looks turvakoduteenus standardi, sealhulgas sätestades laste ja töötajate suhtarvu nõude;

(e) tagaks küllaldase inim-, tehniliste- ja rahaliste vahendite eraldamise asenduskodudele ja lastekaitsetööd tegevatele asutustele, et soodustada laste rehabilitatsiooni ning ühiskonda taas-integreerumist nendes asutustes võimalikult suures ulatuses;

(f) sätestaks seadusega järelhoolduse asendushoolduselt lahkuvatele noorukitele (sealhulgas hooldusperedest, sugulaste juurde paigutatud ja eestkostel viibinud noorukitele) ning pakuks vajalikku tuge kuni 25-aastaseks saamiseni, et tagada noorukite edukas üleminek iseseisvasse ellu, parandada

nende sotsiaalseid- ja toimetulekuoskusi, sh tagada neile vajalikud oskused elukutse omandamisel.

G. Puue, tervishoid ja hoolekanne (artiklid 6, 18 (3), 23, 24, 26, 27 (1)–(3) ja 33)

Puudega lapsed

38. Tervitades ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimist osalisriigi poolt 2012. aastal, teeb komiteele tõsiselt muret puudega laste ebapiisav kaitse diskrimineerimise eest, eriti:

(a) jätkuv piiratud füüsiline ligipääsetavus avalik-õiguslikes asutustes ja riiklikult rahastatavate taastusraviteenuste võimetus rahuldada olemasolevat vajadust, mille tulemusena ei saa lapsed vajalikku ravi;

(b) ebavõrdne sotsiaalhoolekandeteenuste kvaliteet ja ligipääsetavus erinevate piirkondade lastele, ebapiisav riiklike teenuste koordineerimine ning tervikliku lähenemise puudumine puudega laste ja nende perede vajaduste tagamiseks;

(c) ebapiisav toetusraha ja teenused raske või sügava puudega lastele ning nende peredele;

(d) kohalike omavalitsuste suutmatus tagada kõigile puudega lastele kodulähedane lasteaia- ja koolikoht;

(e) puudega laste piiratud ligipääs haridusele ja puudulik tugi õpetajatele puudega laste õpetamisel;

(f) intellektuaalsete ja psühhosotsiaalsete puuetega laste paigutamine erikooli koos õigusrikkujate ning käitumisprobleemidega lastega.

39. Juhindudes oma üldisest kommentaarist nr 9 (2006) puuetega laste õiguste kohta, soovitab komitee osalisriigil tungivalt võtta kasutusele inimõigustepõhine lähenemine puuetele, rajada terviklik strateegia puuetega laste paremaks ühiskonnaellu kaasamiseks ja:

(a) muuta võrdse kohtlemise seadust, et sätestada kindel alus kaitseks puude alusel diskrimineerimise eest, sealhulgas sotsiaal- ja haridusvaldkondades ning teenuste osutamisel;

(b) tugevdada meetmeid füüsiliste barjääride eemaldamiseks, et võimaldada puudega lastele tõhusat ligipääsu koolidele ja teistele asutustele ning teenustele;

(c) luua puudega laste andmebaas, mis on vajalik asjakohaste poliitikate ja programmide loomiseks puudega lastele;

(d) võtta kohe tarvitusele meetmed, et tagada kõigile puudega lastele ligipääs tervishoiule, sealhulgas varase diagnoosimise ja sekkumise programmidele;

(e) luua terviklikud meetmed, et arendada kaasavat haridust ning kindlustada, et kaasav haridus on eelistatud laste eriasutustesse ja eriklassidesse paigutamise ees;

(f) koolitada ja ametisse nimetada eriharidusega õpetajad ning tugispetsialistid (kaasa arvatud vaimse tervise spetsialistid) integreeritud klassidesse, et pakkuda õpiraskustega lastele individuaalset toetust ja vajaminevat tähelepanu;

(g) võtta ette riigiametnikele, avalikkusele ja peredele ette nähtud teadlikkuse tõstmise kampaaniaid, et võidelda puuetega laste häbimärgistamise ja eelarvamuste vastu ning toetada positiivset suhtumist nendesse lastesse;

(h) võtta tarvitusele meetmeid, et tagada, et vaimupuudega lapsi ei paigutataks erikoolidesse koos õigusrikkujate ja käitumisprobleemidega lastega;

(i) pakkuda piisavaid toetuseid ja teenuseid puudega lastele kuni 18 aastaseks saamiseni, sealhulgas raske või sügava puudega lastele, ja tõsta teadlikkust sellistest teenustest, sealhulgas vene keeles.

Vaimne tervis

40. Komitee on mures, et olemasolevate andmete kohaselt kahekordistus 2014. aastal enesetappude arv 15–19-aastaste vanusegrupis võrreldes kahe eelneva aastaga. Märkides ära konstruktiivse dialoogi käigus esitatud informatsiooni nimetatud probleemile reageerimiseks võetud meetmete kohta, on komitee mures, et ennetustegevus ei ole erinevate asjaomaste asutuste vahel korralikult koordineeritud ja fookus on suunatud rohkem tagajärgedele kui ennetusele. Komitee on samuti mures, et vaatamata osalisriigi poolt tehtud erinevatele algatustele vaimse tervise teenuste ligipääsetavuse suurendamiseks Eestis on esmatasandi psühholoogiline abi siiski ebapiisav, mis tuleneb lastepsühhiaatrite vähesusest.

41. Komitee soovib, et osalisriik tugevdaks oma pingutusi noorukite enesetappude ärahoidmiseks, sealhulgas laiendades kättesaadavaid psühholoogilise nõustamise teenuseid ja sotsiaaltöötajate teenuse kättesaadavust koolides ning kogukondades, samas kindlustades, et kõik lastega töötavad spetsialistid on piisavalt koolitatud, et ära tunda ja reageerida enesetapukalduvustele ning vaimse tervise probleemide. Samuti soovib komitee, et osalisriik tugevdaks täiendavalt vaimse tervise teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti lastele kogu osalisriigis, sealhulgas tagades küllaldase arvu lastepsühhiaatreid lisaks teistele vastavalt koolitatud ja kogemustega vaimse tervise valdkonna töötajatele.

Noorukite tervis

42. Komitee märgib, et on positiivne, et on loodud erinevaid algatusi, mis on välja töötatud alkoholi ja uimastite kuritarvitamisega võitlemiseks, aga on siiski mures, kuna:

(a) uimastite kuritarvitamise juhtumid laste ja noorukite hulgas on sagenemas;

(b) riiklike normide puudumine rehabilitatsiooniasutustele, mis on mõeldud sõltuvusprobleemidega lastele, on kaasa toonud ravil olevate lastele alusetute liikumispiirangute seadmise juhtumeid.

43. Juhindudes oma üldisest kommentaarist nr 4 (2003) noorukite tervise kohta, soovib komitee, et osalisriik:

(a) võitleks laste ja noorte poolt uimastite kuritarvitamise vastu, pakkudes muu hulgas lastele ja noorukitele täpset ning objektiivset informatsiooni, aga ka õpetades eluks vajalike oskusi uimastite (sealhulgas tubaka ja alkoholi) kuritarvitamise ennetamiseks, ning töötaks välja kättesaadava ja noortesõbraliku uimastisõltuvusravi ning kahjude vähendamise teenused;

(b) võtaks vastu sätted, mis puudutavad laste rehabilitatsiooniasutuste ja nendes teostavate tegevuste korraldust, sealhulgas liikumisvabaduse piiramise ning teiste lapse põhiõiguste osas.

H. Haridus, vaba aeg ja kultuuriüritused (artiklid 28, 29, 30 ja 31)

Haridus, sealhulgas kutseharidus ja juhendamine

44. Komiteele teeb muret:

(a) kuigi koolist väljalangejate arv väheneb, on see siiski veel suhteliselt suur, eriti poiste hulgas;

(b) etniliste vähemuste ja puuetega laste diskrimineerimine haridusele ligipääsul ning nende jätkuvalt ebapiisav lõimimine;

(c) keelepoliitika keskastme hariduses, mis tihti takistab vene keelt kõnelevatel õpilastel meisterlikkuse saavutamist olulistest ainetes, mida õpetatakse ainult eesti keeles;

(d) eelkoolihariduse piiratud kättesaadavus ja ühtse regulatsiooni puudumine selles vallas.

45. Komitee soovitab, et osalisriik:

(a) tugevdaks meetmeid koolist väljalangejate arvu vähendamiseks, eriti poiste hulgas;

(b) tagaks, et keeleliste ja etniliste vähemuste hulka kuuluvatel lastel ja puudega lastel oleks piisav juurdepääs haridusele, mis sisaldaks emakeeles antavaid juhiseid keeleliste ja etniliste vähemuste hulka kuuluvatele lastele ning kaasavat haridust puudega lastele;

(c) suurendaks eesti keelt mitterääkivate laste osalemist lasteaedades;

(d) eraldaks piisavad vahendid uuele riiklikule integratsiooniplaanile, et võimaldada venekeelsete koolide õpilastele eestikeelses keskkonnas erinevaid liiki suhtlemisvõimalusi, nagu näiteks õpilasvahetus, keelelaagrid, hobitegevus jne;

(e) vaataks üle keelepoliitika, et soodustada üleminekut nii, et vene keelt kõnelevatel õpilastel oleks piisavad teadmised eesti keelest enne, kui nad peavad hakkama õppima olulisi õppeaineid eesti keeles;

(f) tugevdaks kvaliteetse eelkoolihariduse süsteemi ja suurendaks eelkoolihariduse kättesaadavust ning taskukohasust, sealhulgas probleemsete perede lastele.

I. Erimeetmed (artiklid 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 (b)–(d), 38, 39 ja 40)

Varjupaiga taotlemine ja pagulaslapsed

46. Komiteele teeb muret, et:

(a) aruanded viitavad, et varjupaigataotlejate ja pagulaslaste kinnipidamine on kasvamas;

(b) juurdepääs tasuta seaduslikule esindatusele varjupaika taotlevatele lastele ei ole riikliku varjupaigataotlemise protseduuri käigus tagatud.

47. Komitee soovib tungivalt osalisriigil:

(a) muuta välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seadust, et keelustada pagulas- ja varjupaika taotlevate laste kinnipidamine ning sätestada kinnipidamisele alternatiive, mis lubaks lastel nende parimatest huvidest lähtudes olla kogukondlikus kontekstis koos pereliikmetega ja/või hooldajatega ilma vabadusekaotuseta, tagamaks lapse õigused tema parimast huvist lähtumisele ning vabaduse ja perekonnaelu kaitsele;

(b) kindlustada, et saatjata lastele määrataks tasuta kvalifitseeritud advokaat kohe peale nende piirile jõudmist ja kindlustada, et parimate huvide hinnang ja/või parimate huvide kindlaks tegemise protseduurid viiakse läbi kõigis varjupaiga taotlemise menetlustes.

Laste õigusrikkumised

48. Komitee tunnustab jõupingutusi, mis on tehtud laste õigusrikkumistega tegelemise süsteemi reformimiseks, eriti seoses taastava õiguse rakendamisega. Siiski on komitee mures, et:

(a) alaealise mõjutusvahendite seadus ei toeta hetkeseisuga taastava õigusemõistmise printsiipi, kuna sanktsioonidel on reeglina karistuslik tähendus;

(b) süüdimõistetud alaealisi õigusrikkujaid peetakse sageli kinni Viru täiskasvanute vangla eraldi osakonnas, kus raportite kohaselt on olnud vägivallajuhtumeid alaealiste vahel; ning esineb distsiplinaarkaristusena pika üksikvangistuse määramist alaealistele;

(c) praktikas rikutakse tihti alaealise mõjutusvahendi seaduse paragrahvi 6¹(4), mis garanteerib eraelu puutumatus ja kirjavahetuse ning sõnumite konfidentsiaalsuse;

(d) lapsed ei saa piisavat toetust ja kaitset kriminaal- või tsiviilmenetluses osaledes;

(e) advokaadi kohaolu ei ole kohustuslik juhtudel, kui politsei poolt kuulatakse üle noorukit, kes on kinni peetud väärteo toimepanemise kahtlusega.

49. Juhindudes oma üldisest kommentaarist nr 10 (2007) laste õiguste kohta alaealiste õigusemõistmises, soovib komitee tungivalt osalisriigil viia oma alaealiste õigusemõistmise süsteem täielikku vastavusse konventsiooniga ja teiste asjaomaste standarditega. Eelkõige soovib komitee tungivalt osalisriigil:

(a) kindlustada, et alaealiste mõjutusvahendite seaduse paragrahv 6¹(4), mis tagab eraelu puutumatus ja kirjavahetuse ning sõnumite konfidentsiaalsuse, oleks tõhusalt täidetud kõigis asjaomastes asutustes.

(b) rakendada nii ruttu kui võimalik komitee ettepanekuid vabaduse võtmise asemel alternatiivsete meetmete rakendamise soodustamiseks, nagu näiteks õiguskaitse süsteemist väljasuunamine, tingimisi karistus, lepitusteenus, nõustamine või ühiskondlik kasulik töö, ja tagada, et kinnipidamist kasutatakse viimase võimalusena ning kõige lühemaks võimalikuks perioodiks ja seda vaadatakse regulaarselt uuesti üle eesmärgiga vabaduse võtmine lõpetada;

(c) tagada, et kinnipidamise tingimused oleksid vastavuses rahvusvaheliste standarditega, sealhulgas haridusele ja tervishoiule ligipääsu tagamise osas;

(d) tagada juhtudel, kus kinnipidamist ei saa vältida, et õigusrikkumise toime pannud lastele oleks korraldatud kvalifitseeritud ja sõltumatu õigusabi menetluse algstaadiumis ning läbivalt kogu õigusmenetluse jooksul;

Järg komitee eelmistele lõppjäreldestele ja soovitudele laste müüki, laste prostitutsiooni ning -pornograafiat käsitleva konventsiooni fakultatiivprotokolli kohta

50. Komitee võtab teadmiseks detailse informatsiooni, mis on esitatud järjena osalisriigi 2010. aasta esialgse aruande lõppmärkustele laste müüki, laste prostitutsiooni ja laste pornograafiat käsitleva konventsiooni fakultatiivprotokolli alusel (CRC/C/OPSC/EST/CO/1). Siiski on komitee mures, et paljusid soovitusi pole veel täielikult rakendatud.

51. Komitee kordab oma soovitusi andmete kogumisele (paragrahv 6), riiklikule tegevusplaanile (paragrahv 12), levitamisele ja koolitusele (paragrahv 17), fakultatiivprotokollis viidatud rikkumiste ärahoidmise meetmetele (paragrahvid 26 ja 28), olemasolevatele kriminaal- või karistusõigusnormidele ja reeglitele (paragrahvid 30, 32 ja 33), lapsendamise õiguslikele aspektidele (paragrahv 35) ja lapsohvrite õiguste kaitsele (paragrahv 40).

J. Teabevahetusprotseduuri fakultatiivprotokolli ratifitseerimine

52. Komitee soovitab, et osalisriik ratifitseeriks lapse õiguste konventsiooni teabevahetusprotseduuri fakultatiivprotokolli selleks, et täiendavalt tugevdada lapse õiguste täitmist.

K. Rahvusvaheliste inimõigusi käsitlevate dokumentide ratifitseerimine

53. Komitee soovitab, et osalisriik kaaluks järgmiste inimõiguste põhidokumentide ratifitseerimist, mille osaline ta veel ei ole, et veelgi tugevdada lapse õiguste täitmist:

(a) võõrtööliste ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon;

(b) rahvusvaheline konventsioon kõigi isikute sunniviisilise kadumise eest kaitsmise kohta;

(c) majanduslike-, sotsiaalsete- ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise konventsiooni fakultatiivprotokoll; ning

(d) naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni fakultatiivprotokoll.

L. Koostöö piirkondlike organitega

54. Komitee soovitab, et osalisriik teeks konventsiooni rakendamisel koostööd Euroopa Nõukogu ja teiste inimõiguste organisatsioonidega nii Euroopa tasemel kui ka teistes Euroopa Nõukogu liikmesriikides.

IV. Kohaldamine ja aruandlus

A. Jätkutegevus ja levitamine

55. Komitee soovib, et osalisriik võtaks tarvitusele kõik vajalikud meetmed, et tagada lõppmärkustes sisalduvate soovitude täielik rakendamine. Samuti soovib komitee, et teine kuni neljas perioodiline aruanne, küsimuste loetelule tehtud kirjalikud vastused ja lõppjärelused tehakse avalikkusele kättesaadavaks kõigis riigikeeltes.

B. Järgmine aruanne

56. Komitee palub, et osalisriik esitaks oma viienda kuni seitsmenda perioodilise aruande 19. novembriks 2022 ja lisaks sellesse teabe lõppjärelduste täitmise kohta. Aruanne peab olema vastavuses komitee ühtlustatud konventsioonipõhise aruandluse juhendiga, mis on vastu võetud 31. jaanuaril 2014 (CRC/C/58/Rev.3) ega tohi ületada 21 200 sõna (vaata peaassamblee resolutsioon 68/268, paragrahv 16). Juhul, kui esitatakse aruanne, mis ületab kehtestatud sõnalimiiti, palutakse osalisriigil aruannet lühendada ülalmainitud resolutsiooni alusel. Kui osalisriik ei ole suuteline raportit üle vaatama ja seda nõuetekohaselt uuesti esitama, ei saa komitee tagada aruande arutlusele võtmiseks vajalikku tölget.